

Tisztelt Elnök Úr!
Tisztelt Igazgató Úr!
Excellenciás Nagykövet Asszonyok és Urak!
Főtiszteletű Hölgyek és Urak!
Hölgyeim és Uraim!
Emlékező gyülekezet!

„Hiszek a napban, akkor is, ha nem süt.
Hiszek a szeretetben, akkor is, ha nem érzem.
Hiszek az Istenben, akkor is, mikor Ő nem szól.”

Állítólag a varsói gettó falára írta fel valaki – nem lehet tudni, ki – ezt a néhány sort. Tette ezt azokban az időkben, amikor Európa felett valóban nem sütött a nap, amikor milliók nem érezhették a szeretetet és – úgy tűnt – Isten sem szól.

Egy olyan korban írták fel ezt a néhány egyszerű sort, amikor az egyes ember léte megkérdőjeleződött, s amikor az emberség – s úgy általában minden emberi érték – megőrzése komoly döntést igényelt: olykor napról napra, óráról órára meghozott döntéseket. Egy olyan korban, amikor az egész zsidóságot halálra szánták és milliókat gyilkoltak meg bestiális módon.

Radnóti felülmúlhatatlanul pontos szavaival:

“Oly korban éltem én e földön,
mikor az ember úgy elaljasult,
hogy önként, kéjjel ölt, nemcsak parancsra,
s míg balhitekben hitt s tajtékzott téveteg,
befonták életét vad kényszerképzetek.”

Amos Oz, a nemrég elhunyt izraeli író, sűrűn idézte fel egy gyermekkori emlékét. A jeruzsálemi házhoz közel, ahol az író felnőtt, egy idős férfinak volt egy kis műhelye. Ha valaki elment a nyitott műhely elé, azt hallotta, hogy az idős férfi kényszeresen azt ismételtgeti: „egymillió gyermek, egymillió gyermeket öltek meg”.

Ez a rövid történet magába sűríti a holokauszt minden emberi dimenzióra kiható kegyetlenségét és tragédiáját, amely a náciizmus alatt nem kímélte ártatlanok között is legártatlanabb gyermekek életét sem, de ha a szenvedést a szabadulás követte, akkor is életük végéig elkísérte és megnyomorította a túlélők sokaságát.

A jelenből visszatekintve a holokauszt borzalmának valósága akkor fedezhető fel igazán, ha az áldozatok sokaságát jelző hatalmas számok mögött meglátjuk az emberi sorsokat, az áldozatokat, sajátos életútjukkal, múltjukkal, érzéseikkel és vágyaikkal.

Elpusztított emberek, akik közül néhányak nevei itt állnak felvésve a Pávai utcai Zsinagóga és Emlékközpont falán. Így őrizzük kőbe vésett mementóként az emlékét azoknak, akiket egy fajelmélet által vezérelt gyilkos hatalom elpusztított.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

74 év telt el azóta. Már csak a legidősebbek között élnek kevesek, akik személyes példájuk alapján emlékezhetnek és emlékeztethetnek arra, hogy milyen volt az emberségét veszített világ a második világháború alatt. Hogy milyen volt a világ, amely az európai zsidóságot először megfosztotta

méltóságától, szabadságától, majd életétől. Hogy milyen volt azoknak a légereknek a világa, ahol az élet minden pillanata olyan pokoli szenvedés volt, hogy a halál megváltásnak tűnhetett.

A veszteség nemcsak a zsidóságé, hanem egész Európáé. Ahogy a magyar zsidóságot ért veszteség a magyar nemzet egészének vesztesége is. A veszteség nemcsak a meggyilkoltak fájó hiánya, nemcsak a megalázott túlélőket élethossziglan elkísérő emlékek nyomasztó borzalma, nemcsak a még időben elmenekültek más kontinensen elért világra szóló teljesítményeinek nélkülözése. Veszteség az is, amellyel a legősibb kontinens és Magyarország esetében egy ezeréves állam történelme kevesebb lett azáltal, hogy mindez megtörténhetett.

A Kormány mindig is világosan fogalmazott, amikor a magyar állam felelősségéről volt szó. Gyűlölettől, ártó vagy lejárató szándéktól vezettetve a legvilágosabb mondatokat is félre lehet érteni. Ezért - Sütő András szavaival:

„a világos szavak érdemében bízva, így mások értelmében is bízva tehát” - szeretném világossá tenni: tény, hogy a 30-as évektől az antiszemitizmus felívelésének időszaka Magyarországot és a magyar társadalmat is elérte, amely a magyar zsidóság túrhetetlen és szégyenteljes jogkorlátozásában is testet öltött.

Ahogy tény az is, hogy a magyar zsidóság tömeges és az egész ország területéről való haláltáborokba hurcolása az 1944. március 19-i német megszállás után történt. És szintén tény, hogy a magyar zsidóság szervezett és tömeges elhurcolása a magyar közigazgatás tevékeny részvétele nélkül nem történhetett volna meg. A magyar államot felelősség terheli azért, mert nem csupán nem védte meg saját polgárait, hanem az állami alkalmazottak közül sokan voltak, akik szóval, cselekedettel vagy mulasztással társtettesekké váltak zsidó honfitársaink elhurcolásában. Kollektív bűnösség nincs, de állami felelősség létezik.

Az elhurcolt magyar zsidóság legtöbb áldozatát abban az Auschwitzban ölték meg, amely a holokauszt és a nemzetiszocialista népiértés szinonimájává vált. Abban az Auschwitzban, ahol minden harmadik áldozat magyar volt. Abban az Auschwitzban, amelyet 74 évvel ezelőtt, ezen a napon szabadítottak fel a szövetséges csapatok. 2005 óta így hivatalosan is ez a nap a Holokauszt Nemzetközi Emléknapja.

A világháború azon napjairól beszámoló nyugati tudósítások szinte mellékesen említették csak, hogy a szovjet csapatok felszabadították a lengyelországi Oswięcim-et, német nevén Auschwitzot.

A tágabb nyugati közvélemény csak ezután szembesült azzal, amiről ugyan beszéltek, amiről hírek szállingóztak az akkori szabad világban, de amiről bizonyosságot csak kevesek tudhattak.

A haláltáborok felszabadítása után vált csak ismertté az egész világ számára, hogy Auschwitzban, Dachauban, Buchenwaldban, Mauthausenben módszeres, ipari körülmények között követett el népiértést a hitleri Németország. Épp ésszel felfoghatatlan, hogy mindez a XX.század közepén Európában megtörténhetett. Ahogy Kertész Imre fogalmazott: „Auschwitz (...) a metafizikai szellem számára kiheverhetetlen”.

Az áldozatok mellett hajtsunk fejet az embermentők emléke előtt is. A II. világháborút követően a több, mint 26 ezer embermentőnek odaítélt „Világ Igaza” elismerésből több mint 800 magyar honfitársunknak jutott.

Külön meg kell emlékezni azoknak a megszállás idején Magyarországon tevékenykedő diplomatáknak a bátor helytállásáról, akiknek köszönhetően magyar zsidó honfitársaink tízezrei menekültek meg a haláltól. Tisztelettel adózunk többek között a svéd Raoul Wallenberg, a svájci Karl Lutz, a spanyol Angel

Sanz Briz, az apostoli nuncius Angelo Rotta és magát olasz diplomatának kiadó Giorgio Perlasca emléke előtt is.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Igaz, a Holokauszt a nyugati civilizációban történt meg, de az alappal vonható kétségbe, hogy ez a nyugati civilizációból következett volna. Sőt, a Holokauszt, csakúgy, mint a gulág, épp a nyugati, zsidó-keresztény alapokon nyugvó civilizáció által vallott eszmények tagadásának és elárulásának volt a következménye.

A múlt század két totalitárius diktatúrája, a faji alapon ellenségnek kikiáltott zsidóság megsemmisítését célul kitűző nemzetiszocializmus, illetve előbb az osztályellenség, majd szimplán a bolsevik hatalom ellenségeit megsemmisítő, nem utolsó sorban az antiszemitizmustól sem mentes nemzetközi szocializmus is a zsidó-keresztény kultúra tagadására és a földi paradicsom utópiájának ígéretére épült.

Hannah Arendt találó megfogalmazásával: a náci és a kommunista ideológia egyaránt megfordította a Tízparancsolat parancsolatainak irányait. A cselekvés helyett a tagadást, a tagadás helyett a cselekvést parancsolták a követőiknek. Azaz, az Isten szolgálat helyett Isten tagadás, a „Ne Ölj!” helyett pedig az Ölj! vált parancssá.

Ezzel szemben a zsidó és keresztény hit közös forrása, hogy a Teremtő saját képmására teremtette az embert. A zsidó-keresztény erkölcsi tanítás éppen ezért tekinti az életet, az ember méltóságát szentnek, egyedinek és megismételhetetlennek. Ez az, ami szekularizált formában él tovább az alapvető szabadságjogok eredeti deklarációiban.

A magyar kormány büszke arra, hogy ma itt a fővárosban virágzó kulturális és hitélet mellett biztonságban élhetnek együtt zsidó és nem zsidó magyarok. A magyar állam és hatóságai részéről semmilyen megértés nincs és nem is lehet antiszemita cselekményekkel kapcsolatosan. Magyarország tanult a múltból, ezért a magyar zsidósággal együtt kell elterveznünk és megvalósítanunk a jövőt!